אם און בידך הרחיקהו זה שטר פסים ושטר אמנה. דהכי משמע לשון און דמעיקרא הוי שקר ואל תסכן בהליך עולה זה שטר פרוע שעמה הוא עולה אבל מעיקרא הוה אמת: **זמנין** דמשהי ליה **אפשיטי דספרא**. וע"י אותה שהיא אישתלי ליה שהותא פעם אחרת הלכך לא קרי ליה עולה ומ"ד שטר פרוע היה לו ליזהר אבל אין נפרש דמשום שהייתו אפשיטי דספרא קרי ליה עולה דמה פשע: **אמר** רב נחמן עדים שאמרו אמנה היו דברינו אין נאמנים. ע"כ נאין כתב ידן יוצא ממקום אחר מיירי דאי כתב ידן יוצא ממקום אחר פשיטא דהכי פריך לעיל ועוד דמר בר רב אשי קאמר דאין נאמנים משום דלא ניתן ליכתב ואי בכתב ידן יוצא ממקום אחר אפילו ניתן ליכתב פשיטא דאין נאמנים וקשה דאמאי לא מהימני במיגו דהא רב נחמן גופיה אית ליה לעיל מגו לפסול השטר דקאמר כי אתו לקמן לדינא אמרינן להו זילו קיימו שטרייכו ואתו לדינא דמהימן לומר פרוע במגו דמזויף וכ"ש עדים דאליבי לאורועי שטרא דאמר במי שמת (ב"ב דף קנד.) ומיהו ר"י דהיינו טעמא דמודעא הואיל ומודים שהשטר נכתב ונמסר בהלכתו שוב לא אתי על פה ומרע לשטרא אפילו במגו ולא דמי לאנוסים וקטנים דמתניתין שאין מודים שהיה שטר כשר כלל אלא סותרין אותו הלכך מהימני במגו דלא שייך כאן לומר דלא אתי על פה ומרע לשטרא שהרי אינם מודים שהיה שטר ואמנה נמי נראה דהיינו טעמא דלא מהימני לרב נחמן דלא מרעי לשטרא הואיל ומודים שהשטר נכתב כדין מדעת הלוה דלא מפרש טעמא דאמנה משום דלא ניתן ליכתב אלא מר בר רב אשי אבל לרב נחמן טעם אמנה ומודעא שייכים שוה והא דאית ליה לרב נחמן דנאמן לומר פרוע הוא במגו דמזויף התם נמי לא מרע לשטרא כלל הלכך מהימן במגו ואתי שפיר רב נחמן כרבנן דר"מ והכיא בריתא דמי שמת (ג"ז סס:) דשטר אמנה הוא זה דאינו נאמן דבעי לאוקמי כר"מ רב נחמן מוקי לה לדברי הכל: **או דלמא תנאי מילתא אחריתי היא**. פי' לדבר אחר הן נאין ולא לעקירת השטר אלא תוספת בעלמא שמפרשים עדותן היאך ועד השתא קיים השטר ואינו נעקר אם יתקיים התנאי הלכך אין כאן הורעת השטר אבל אין נפרש מילתא אחריתי היא לגמרי ולא שייך לעדותן ראשונה כמו שאם היו מעידין שהוא פרוע שהן נאמנים דא"כ מאי פריך בסמוך א"ה אפי' תרי נמי דכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא לגמרי תרי נאמנים אפילו בכתב ידן יוצא ממקום אחר אבל חד לעולם אימא לך דלא מהימן כי היכי דלא מהימן לומר פרוע הוא לכך נראה כדפירשנו: **ואם** כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים. ופסולין עדות דקתני לא שאומרים שעדיין פסולים דאם כן אמאי אין נאמנים אלא פסולי עדות הוו אז ועתה מודים שהם כשרים וא"ת ומכל מקום אמאי אין נאמנים להימנו במגו דאי נעו אומרים עדיין הם פסולים [וכן בכל] שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמאי לא מהימני בתרתי במגו דאי נעו פסלי לקמאי בגזלנותא ואור"י דבשני עדים לא שייך מגו דאין אחד יודע מה בלב חבירו): **אמר** רב ששת זאת אומרת הבחשה תחלת הזמה היא. וא"ת תקשי לרב ששת בריתא דמי שמת (ג"ז סס) דקתני אם אמר שטר אמנה הוא אם יש עדים פירוש דשטר אמנה הוא הלך אחר עדים ואם נאו הלך אחר השטר אלמא אע"ג דאין השטר צריך קיום כדאמר אמודה הלוה שכתבו כדאיתא התם [ואפילו הכי] אם יש עדים הלך אחר עדים ולא אמרינן הכחשה תחלת הזמה וי"ל דזאת אומרת קאמר אבל ההיא פליג:

כז א מיי' פ"ג מהלכות עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעיף ה:

כח ב טוש"ע ח"מ סימן מו סעיף ה:

כט ג מיי' פ"ז מהלכות מ"א הלכה יב סמג עשין כה טוש"ע י"ד סי' רעט סעיף ח [וברב אלפס עוד בריש הלכות ספר תורה דף סה:]:

ל ד ה ו ז ח מיי' פ"ג מהל' עדות הל' ז ח ט וס"ז הל' ז סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סי' מו סעי' ה (וסי' כט סעיף ח):

לא ט מיי' פי"ח מהל' עדות הלכה ד סמג עשין קי טור ח"מ סי' לח:

תוספות רי"ד

מכרה היא כתובתה באייר דהיינו שטר חוב וחזרתה ומחלתה לבעלה בתשרי שפיר טרף בעלה וכיון ב) שיכולה למחול אותה לבעלה אי לקנניא בע"י להפסיד הלקוחות כלל למחול לבעלה ומדלא מחלה ש"מ קושטא קאמרה וה"נ הכא נהימניה על ידי ההיא מיגו וג"ל לתרץ דדוקא גבי מוכר לחבירו יכול למחול מפני שאינו יכול להקנות לחבירו גוף המנה שאינו בעין אבל ג) מלוה שלא יכול לומר הלוה לוקח לאו בע"ד דידי את דלא יהא אלא שהרשהו לגבות ממנו ומפני כך יכול המלוה למחול אבל בשחב לאחרים שהוא ד"ת אינו יכול למחול שמשעה שחב לאחרים נשתעבד המנה הזה לאותו ושוב אינו המלוה יכול למחול ומ"ה אוקימנא כשחב לאחרים ולא כשמכרו לאחרים דהתם ודאי דמצי מחיל הנה נאמן ע"י מיגו אבל הכא לא מצי מחיל ומ"ה לא מהימן: ר"א אמר לעולם דקאמרו עדים ודאין כת"י יוצא ממקום אחר ודקאמרת אמאי לא מהימנו כדר"כ דאר"כ אסור לאדם שישהה שטר אמנה בתוך ביתו שנאמ' אל תשכן באהליך עולה: **א"ר** [ששת] (אשישא) בריה דר"א ש"מ מדר"כ העדים שאמרו אמנה היה דברינו אין נאמנים מ"ט כיון דעולה היא אעולה לא חתמו ואע"פ שיש להן מיגו אין נאמנים: אריב"ל אסור לאדם שישהא שטר פרוע בתוך ביתו שנא' אל תשכן באהליך עולה מ"ד שטר פרוע כ"ש שטר אמנה ומ"ד שטר אמנה אבל שטר פרוע לא דזמנין משהי ליה לבר אמרי מאי טעמא דא"כ מאי פריך בסמוך א"ה אפי' תרי נמי דכיון דתנאי מילתא אחריתי הוא לגמרי תרי נאמנים אפילו בכתב ידן יוצא ממקום אחר אבל חד לעולם אימא לך דלא מהימן כי היכי דלא מהימן לומר פרוע הוא לכך נראה כדפירשנו: **ואם** כתב ידן יוצא ממקום אחר אין נאמנים. ופסולין עדות דקתני לא שאומרים שעדיין פסולים דאם כן אמאי אין נאמנים אלא פסולי עדות הוו אז ועתה מודים שהם כשרים וא"ת ומכל מקום אמאי אין נאמנים להימנו במגו דאי נעו אומרים עדיין הם פסולים [וכן בכל] שתי כתי עדים המכחישות זו את זו אמאי לא מהימני בתרתי במגו דאי נעו פסלי לקמאי בגזלנותא ואור"י דבשני עדים לא שייך מגו דאין אחד יודע מה בלב חבירו אונסו ר"ה לטעמיה דאמר ר"ה תלויה וזבין זביניה דבשטר ואמרו אמנה היה לא הלוה לו פלוני אלא כתבנוהו לו ולכשיצטרך ילוה בו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה לא מיבעיא אם כת"י יוצא ממ"א דלא מהימנו לעוקרו דלא הפה שאסר הפה שהתיר איכא אלא אפילו אם הן עצמם מקיימים אותו ואומרים כת"י הוא אבל אמנה היה דברינו אין נאמנים שמאחר שמודים שנכתב בכשרות הרי חתימתן שבשטר כאילו העידו בב"ד שכל מה [שכתוב] בשטר דלוהו מלוה ללוה וכיון שהגיד שוב אין חזור ומגיד ותו דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל שטרא מרע לשטרא מודעא היה דברינו אין נאמנים פי' אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא והראה אונסו והכרנו בו אין נאמנים דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא: מר בר ר"א אמר אמנה היה דברינו אין נאמנים אבל מודעא היה דברינו נאמנים מ"ט האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן לכתב פירוש מודעא היה דברינו שאומר אם היה שטר מכר לא בראנון מכר לו אלא אנוס היה ומסר מודעא לפנינו וקסבר ר"נ כיון שהיה אנוס ודאי ג) אונסו א"כ לא היה להם לחתום השטר מכירה וא"ת בשביל זה החמור בו כדי להציל את המוכר מיד הלוקח שהיה אנוס אותו והוא פיוסם שיכחבו לו ויחתמהו היה להם לכתוב שטר מודעא ברישא דמודעי ניתן לכתב והדר ליכתבו ליה להאי שטרא מכר והוי אתיא מודעא ומבטלא לשטרא והשתא דלא כתבו מודעא ברישא לא הוה להו לחתום אשטר זבינו והלכך כיון שלא היה להם לחתום בו וחתמו עולה הוא כמו שטר אמנה ואע"פ שאין כת"י יוצא ממ"א דמהימני ע"י מיגו דאמרו לא חתמנו כדלעיל ואתי ע"פ דידהו ומרע לשטרא א"מ בקטנים היינו קרובים היינו אנוסים היינו מחמת נפשות דלא הוי עולה ולא משוי נפשייהו רשויא אבל במודעא היה דברינו שהוא עולה כמו אמנה היה אפילו

ב) אולי ל"ל וכיון שיכולה למחול אותה לבעלה יכולה נמי לעשות קנוניא כדי להפסיד הלקוחות ואף שאין כוונתה כלל למחול לבעלה וכו'. ג) נראה דל"ל ולא מהני המכירה רק שלא יוכל לימר וכו'. ג) נראה דל"ל ודאי אינם מכירה וא"כ.

ו'אמר רב ששת גרסי': אעולה לא חתמי. וכי אמרי חתמנו אין נאמנים להרסיע את עצמן: **על פשיטי דספרא**. שעל הלוה ניתן שכר הסופר ופעמים שאין לו ומתנו המלוה וחזר וגובהו ממנו בשעת פרעון ומעכב השטר עליו: **ספר שאינו מוגה**. תורה נביאים וכתובים: **מוגה**. מן טעיות שבו: **עדים**. החתומים בשטר ואמרו אמנה היו דברינו לא הלוהו כלום אלא כתבנו לו לכשיצטרך ילוה לו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה אפילו לאחר זמן דלאחר מוקדם ליהוי לעורוף שלא כדין: **מודעא היו דברינו**. אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא בפנינו והראנו אונסו והכרנו בו: **אין נאמנין**. דלא אתי על פה ומרע ליה לשטרא: מודעא ניתן לעדים לכתוב את השטר כדי להגיל החוב מחוקנו. אמנה לא ניתן להכתב דעולה הוא וכי אמרו חתמנו משוי לנפשייהו רשעים ואין אדם נאמן לשים עצמו לרשע: **תנאי היו דברינו**. על תנאי מכרה לו שיעשה לו כך וכך ולא רצו שיקיים לו תנאו וזה אומר לא קיים לי ואינו מכר: **מודעא ואמנה**. טעמא מאי קאמר מר אין נאמנין: **דקא עקרי ליה לשטרא**. בעדותן זה ולא אתי על פה ומרע לשטרא הכא נמי כו': **או דלמא**. הא לא עקרתא דשטרא הוא דמודים הם שהשטר אמת אלא שתנאי היה ביניהם וזו עדות אחרת היא ושטרא ממילא מיעקר לאחר זמן ביום שלא קייסי) תנאו זמנו: **כי אתו לקמן**. לקוחות שעידיהם מעידים שתנאי היו דבריהם: **אמרי' להו זילו קיימו שטרייכו**. לבעלים: **ואתו לדינא**. אם יעבד שוב הקרקע: **תרוייהו בשטרא מעליא קא מסהדי**. שניהם מעידים שהשטר אמת וכמות שהוא כתוב אלא תנאי אתמהו: **והאי דקאמר תנאי חד הוא**. ואינו נאמן לעקור שטר שניהם חתומים בו: **אי הכי אפילו תרוייהו נמי אלא אמרינן כו'**. אי הכי דכיון שהעיד על כתב ידו עשית זה אחד ממקיימי השטר כמות שהוא כתוב אלא תנאי והוי להו עדיו שנים ועדות אחרונה דבכי אחד במקום שנים: **אפי' תרוייהו נמי**. אמרי תנאי היו דברינו לא ליתהימנו דכיון שהעידו על כתב ידן קיימו השטר כמות שהוא כתוב וכי אמרי תנאי היו דברינו הוו להו מגידים וחוזרים ומגידים ואמאי אמר רב נחמן קיימו תנאייכו כו': **אלא**. על כרחך לאו אתמה מקוימת הוא דכיון דתון כדי דבור מסקי דבורייהו ואמרי אבל תנאי היה ביניהן אמרינן הכי למיעקר שהדותייהו שאמרו כתב ידינו הוא קאמר ולומר לא חתמנו אלא ע"מ שיקיים את התנאי וכיון דתנאי מלתא אחריתי היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דעדות בפני עצמה היא: **הא נמי**. כי קיים ואמר תנאי הוה עקר לאתיימא ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דלית לן דמלתא אחריתי היא ושטרא ממילא מיעקר אישתכח דאין בשטר חתום אלא ע"א: **שקרא עליו ערער**. שלוה הנתבע לפוסלו: **ומגביון כיב**. בתמיה: **תרי ותרי נינהו**. עדי השטר ב' ואלו ב' מעידים עליהם שפסולים היו באותה שעה: וכשם

ה"ק אי לאו מודעא מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם ר"ה לטעמיה דאמר ר"ה תלויה וזבין זביניה דבכי איני והא אמר ר"נ מודעא הי' דברינו אין נאמנים ה"מ ע"פ דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל בשטר אתי שטר ומרע שטרי פי' טבי גברא אלמא הוה תלה לפפי באילן ששמו בינרא למכור לו שדהו ולא תלה בדי שימכור לו האילן וזבין כלומר וכן עשה שמכר לו וחתם רבה בב"ח ועד אחר עמו אמודעא שמסר פפי קודם שנכתב שטר מכירה ואאשקלתא פי' גם על שטר מכירה חתם מאן דחתם אמודעי יכו' דאע"ג דתלויה וזבין זביניה דבכי איני ה"מ היכא דלא מסר מודעא אבל המודעא שנכתב תבטל שטר המכירה ומאן דחתם אאשקלתא וכו' דתלויה וזבין זביניה דבכי אמינא דאמנה סיקנא ר"ה לטעמיה וכו' ור' יצחק אלפסי פסיק הל' כמר בר רב אשי: בעא מיניה רבא מר"נ תנאי היה דברינו מהו מודעא ואמנה טעמא מאי דעקר לי' לשטרא והאי נמי עקר לה לשטרייה אי דלמא תנאי מילתא אחריתי (והרב מ"ליך השיטה בשכת"י יוצא ממקום אחר ובע' דרבא כשת"י יש"א) פירוש מודעא ואמנה מ"ט אמרת דאין נאמנים אע"פ שאין כת"י יוצא ממקום אחר משום דעקרי לה לשטרא השתא בעדותן והלכך אמרינן להו א"כ דאמנה היה ולא הלוה לו או מודעא היה ולא מכר לו מרצונו למה חתמתם אעולה ורשע עשיתים לפי דברכם וכיון דמשוי נפשייהו רשויא אין נאמנים וה"נ קנקרי לה לשטרא באומרם תנאי היה דברינו באמרו להו כיון שעל תנאי היה המכר כגון אם יבא פלוני מקום פלוני ויסכים בדבר זה ירא מכר ואם לא לא יהא מכר למה חתמתם בשטר המכר שבלא שום תנאי מכר לו לא היה לכם לעשות דבר זה והלכך גם זה עולה הוא דומיא דשטר אמנה אע"פ שהאמינו המוכר שאם לא יקיים תנאו שיהא המכר בטל לא היה להם לחתום כדאמרינן בשטר אמנה שאע"פ שהאמינו שילוהו ויקרא עולה ואין לחתום בו או דלמא תנאי מלתא אחריתי הוא פי' שכיון שמכר לו מכר מקרים אע"פ שהתלה המכר על תנאי שאמר אם יבא אותו פלוני ויסכים יהא קיים ואם לאו יהא בטל דשאים העדים לחתום בו כיון שהמוכר מאמינו ולא רצה שיכחבו התנאי בתוך השטר א"ל כי אתי לקמן פי' לקוחות שעידיהם שתנאי היה דבריהם אמרינן להו זילו קיימו תנאייכו פי' לבעל דחוזו לדינא פי' אם יעבד שוב הקרקע שנאמנים לומר תנאי היה דברינו וכיון שאין כת"י

מסורת הש"ס

ב) שבת עח:. ג) פי' שפייסו להנוח לו שטר. ג) [ב"ב מח: מט:]. ד) [ב"ק עג:]. ה) [נחלק עלא יקיים, רש"ל]. ו) נ"י כ"ר. ז) ונכון כתב ידן יוצא ממקום אחר נאמנין שפיר כמנו דאי בעי שתקי אי נמי מגו במקום עדים הוא אי נמי כח דבמלתא מהימני מידום הוא דמלי מזיק דמסמכת אהני כו' הלכך אין נאמנין במגו שיכולים לפוסלן בגזלנותא אלא כשאומרים כן בפירוש.

תורה אור השלם

1. אם אָוֹן בְּיָדֶךָ הַרְחִיקֵהוּ וְאַל תַּשְׁכֵּן בְּאָהָלֶיךָ עַוְלָה:
איוב יא יד

גליון הש"ס

גמ' **זאת אומרת הבחשה**. עיין שיטה מקובצת בב"מ דף קב ע"א ד"ה אמ"א אלא זאת אומרת בשם רבי סעדי' גאון:

מוסף רש"י

הובא בטוף המסכת

תוספות רי"ד (המשך)

על ידי מיגו אין נאמנים שאין אדם משים עצמו רשע פירוש תרוייהו מודי דשטרא מעליא הוא ועבשיו באים לבטלו ע"י עדות מודעא וזה נקרא חזור ומגיד וכיון שהגיד עדותו בשטר שוב אינו חזור ומגיד ע"פ פעם שני. ומר בר ר"א סבר אמנה לא ניתן לכתב מש"ה אין נאמנים אפילו ע"י מיגו משום דעולה היא וכי אמרו התמנו משוי נפשייהו רשיעא ואין אדם משים עצמו רשע אבל מודעא ניתן לכתב כדי לפצות המוכר מאונסו מאי אמרת הוו להו למיכתב מודעא ברישא מירתת מוכר דלמא מרגיש לוקח ואנוס ליה טפי ואי אמרת ומשום אונסיה היכי חתמו שקרא מימר אמר להו סוף סוף על פרמיכו בעי לאיתקיימא שטרא אתון דמיתקיימתון ליה אתון אמריתו דאנוס הייתי ותהימנו ע"י מיגו מש"ה סבר מר בר"א דניתן לכתוב ונאמנים ור"נ סבר דלמא לא מקיים שטרא מפומייהו אלא אפומי דסהדי אחרינא או מכח"י יוצא ממקום אחר דחו ל"ל מיגו נמצא שחתמו על שקר הלכך לא ניתן לכתב והל' כר"נ דמסתבר טעמ' ותו דבחזקת הבתים מקשי תלמודא ממילתי' לר"ה דאמר התם מאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם איני והא א"ר נחמן מודעא היה דברינו אין נאמנים וקי"ל שאין התלמוד מקשה אלא מהל' פסוקה ואדמקשה מר"נ לסייע ממר בר ר"א אלא לאו שי"מ קים ליה לתלמודא דהלכה כר"נ עי' בחז"ה שטאבא תלה לפפי בבגרא וזבין ליה אדעא חתם רבב"ח אמודעא ואאשקלתא. אמר ר"ה מאן דחתם אמודעא שפיר חתם ומאן דחתם אאשקלתא שפיר חתם ומק' אי מודעא לא אשקלתא ואי אשקלתא לא מודעא א"ל

על ידי מיגו אין נאמנים דאי מודעא היה דברינו אין נאמנים פי' עדים החתומים בשטר ואמרו אמנה היה לא הלוה לו פלוני אלא כתבנוהו לו ולכשיצטרך ילוה בו וזה שיעבד לו נכסיו מעכשיו אם ילוה לא מיבעיא אם כת"י יוצא ממ"א דלא מהימנו לעוקרו דלא הפה שאסר הפה שהתיר איכא אלא אפילו אם הן עצמם מקיימים אותו ואומרים כת"י הוא אבל אמנה היה דברינו אין נאמנים שמאחר שמודים שנכתב בכשרות הרי חתימתן שבשטר כאילו העידו בב"ד שכל מה [שכתוב] בשטר דלוהו מלוה ללוה וכיון שהגיד שוב אין חזור ומגיד ותו דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא אבל שטרא מרע לשטרא מודעא היה דברינו אין נאמנים פי' אם שטר מכר הוא ואמרו עדים החתומים בו המוכר מסר מודעא והראה אונסו והכרנו בו אין נאמנים דלא אתי ע"פ ומרע לשטרא: מר בר ר"א אמר אמנה היה דברינו אין נאמנים אבל מודעא היה דברינו נאמנים מ"ט האי ניתן ליכתב והאי לא ניתן לכתב פירוש מודעא היה דברינו שאומר אם היה שטר מכר לא בראנון מכר לו אלא אנוס היה ומסר מודעא לפנינו וקסבר ר"נ כיון שהיה אנוס ודאי ג) אונסו א"כ לא היה להם לחתום השטר מכירה וא"ת בשביל זה החמור בו כדי להציל את המוכר מיד הלוקח שהיה אנוס אותו והוא פיוסם שיכחבו לו ויחתמהו היה להם לכתוב שטר מודעא ברישא דמודעי ניתן לכתב והדר ליכתבו ליה להאי שטרא מכר והוי אתיא מודעא ומבטלא לשטרא והשתא דלא כתבו מודעא ברישא לא הוה להו לחתום אשטר זבינו והלכך כיון שלא היה להם לחתום בו וחתמו עולה הוא כמו שטר אמנה ואע"פ שאין כת"י יוצא ממ"א דמהימני ע"י מיגו דאמרו לא חתמנו כדלעיל ואתי ע"פ דידהו ומרע לשטרא א"מ בקטנים היינו קרובים היינו אנוסים היינו מחמת נפשות דלא הוי עולה ולא משוי נפשייהו רשויא אבל במודעא היה דברינו שהוא עולה כמו אמנה היה אפילו

וכשם שאין מזימין את העדים אלא בפניהם. שהרי הם באין לחייבן כדי לעונשן או נפש או ממון והתורה אמרה[ה] והועד בבעליו יבא בעל הסור ויעמוד על שורו (ב"ק דף קיב:): **כך אין מכחישין.** אפילו לבטל עדותן: **לא הוו משגיחין בהו.** בעדי השטר לגבות על פיהם: **השתא.** דאילא למימר מהימני: **ואוקי ממונא בחזקת מריה.** בחזקת הלוה ואם קרקע היא תעמוד בחזקת המוכר. ודקתני בברי' אין נאמנים לא דליהוי שטרא מעלה למיגבי ביה אלא דלא קרעינן ליה ואי תפיס מידי והדר אתי האי ותבע מיניה לא מפקינן מיניה דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי וממונא בחזקתא[ו] היכא דקאי: **זבין נכסיה.** מכר קרקעותיו: **תליס.** ברית: **ולא אמרן.** דאוקי נכסי בחזקת בר שטיא: **אלא דאית ליה.** בנכסים הללו חזקה דאבהתא שהיו של אבותיו דחזקה מעלייתא היא: **אבל ליה ליה בהו חזקה דאבהתא.** אלא חזקה דנפשיה שקנאן הוא והוחזקו בידו כקנייתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו: **בני דהומה לא הויא.** לענושם לא נפש ולא ממון הכחשה הויא לבטל עדותן: **אין מקיימין את השטר.** מתוך שטר אחר: **אא"כ קרא ערער.** על אותו שטר האחר והוחזק בב"ד על ידי עדיו דאי לא קרא עליו ערער חיישינן דלמא גופיה מזייף הוא: **משתי שדות.** מעדיס האלה אם חתומים על שני שטרות אחרים שהן מכר אחי שדות הללו שלא שניס מקיימין שטר שליטי מהן אם החתימות דומות: **בשופי.** בלא ערעור: **וכיולא מתחת ידי אחר.** שהשטרות הללו שמקיימין את השליטי מהם יוצא מתחת ידי אחר ולא מתחת ידיו של זה המוציא את השליטי: **זיופי זייף.** המתכל בכתב של אותן שטרות וכיון ואתם הוא עצמו את השליטי דומות אותה אתימה: **מכוון.** מלמלם כתב בכתב הוחיל ואינו לפניו: **כותב אדם.** אם עשאוהו עד בדבר וירא לשוכחו כותבו על תחיכת קלף ומלגיעה: **ומעיד.** ע"פ אותו כתב אחי' לאחר כמה שנים: **שוכרה מעצמו.** בלא רמיית השטר שכר קנת מעדותו מעליו: **אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** אלא לאחר שראה בשטר נתן בלבו ומזכר שלא נשתכח ממנו כל כך שבשמזכיריס לו נזכר. אבל אינו מזכר לגמרי לא דרמתמא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: **עצמו מאי.** אם בעל דין עצמו מזכירו עד שנזכר מאי: ומאי מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוו קמן דלמא הוו מודו:

ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא. דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלים אמרינן דהוו בחזקת המוחזק כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המתליף פרה בחמור דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ומשני דקיימא בגאם אומר ר"י דהכא לא שייך לימיר כדאמרי' בסוף קדושין (דף עט:) ובמי שמת (ב"ב דף קנג: ושם) אם שכיב מרע הוא עליהם להניח ראיה שבריא היה ואם בריא הוא כו' דבר שטיא דהכא כיון דעתיס תליס ועתיס שוטה אין ראיה ממה שהוא עכשיו: **דלמא זיופי זייף.** אור"ת [ז]דוקא היכא שאין אנו מכירין האתימה אלא ע"י דמיון האתימה לאתימה אבל היכא דמכירין אתימת העדים בטביעת עין אע"פ שיש לו אתימה אחרת תחת ידו ליכא למיחש דלמא זייף דכיון דמכירין האתימה אם זייף היה ניכר היטב: **ורבי** יוחנן אומר **אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** פי' אבל ע"י השטר זוכרה אבל אם אין זוכרה כלל לא דמפיהם ולא מפי כתבם כדאמרינן פ' ד' אחין (יבמות דף לא: ושם) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין דקאמר ליימי גבי עדים אי דכירי ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדי ואמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם ומ"ת הכא נמי אמאי לא אסרינן דכתוב עדות על השטר שמא יסכח לגמרי ואתו ומסהדי מכתבא כדמייתין התם ויש לומר דולאי התם חשו חכמים לפי שב"ד מוסרין לו השטר ויסבור שלכך מסרוהו לו שיעיד אפי' לא יזכור אבל הכא שמעצמו כותב עדותו על השטר לא חשו חכמים לכך ומ"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהודי הא תנן בגטו פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנתחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ושוטרן לו קיומו ומפרש בגמ' מהו קיומו וכן בהגהות קמא (ב"ק דף לח.) דאמרינן גבי שורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם כו' ה"ד לא דליכא סהדי דידעי בהו דכתוב ליה שטרא אחרינא אלמא לא חשבינן ליה מפיהם ולא מפי כתבם ו"ל דבפ' ד' אחין (יבמות לא: ושם) חיישינן דלמא אתו ומסהדי כתבם כאילו זוכרין העדות אבל ודאי אם היו מעידין שכך ראו בתחיתמן הא לא חשיב מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומין על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בנית דין והוי כאילו מעידין ראינו עדות שנתקרבה בנית דין ואם תאמר והכא אפילו אין זה זוכרה כלל מה בכך יביא לאוקמי אחזקה דהא לא פסלי להו כלל ורשב"א אומר מאי: ומאי

דמגבינן בשטרא אלא דלא קרעינן ליה ונפקא מינה דאי תפס לא מפקינן מיניה וקשה דאמר בפ"ק דב"מ (דף ו: ושם) גבי ספק בכור תקפו כהן מוציאין אותו מידו אלמא תפיסה דלאחר ספיקא לאו כלום היא ומיהו אההוא דסוף השואל (שם דף קב: ושם) לא קשה מידי דאמרי' גבי משכיר בית לחבירו בי"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחדש בא בתחלת החדש מישכיר אלמא דבחזקת משכיר הוא ופ"ה קאמר בא בסוף החדש כולו לשוכר דשאני התם דכיון דלא בא בתחלת החדש איכא למימר דאודויי אודי ליה ויש לומר דשאני גבי בכור שכהן תופס מספק דאין יודע אם בכור הוא אבל הכא שטוען בדי מהניא תפיסה ופ"ת בחזקת הבתים (ב"ב דף לד:) גבי זה אומר של אבותי כו' אמר ר"נ כל דאליס גבר ופריך מהמחליף פרה בחמור זה אומר בדשותו ילדה וזה אומר כו' ימלוקו ומאי קושיא הא הכא אמיתי בסומכוס ורב נחמן כרבנן דלרבנן דאמרי המע"ה היינו דינא דכל דאליס גבר כיון דמהניא תפיסה דשטוען בדי ויש לומר דהכי פריך דאפי' רבנן לא פליגי אסומכוס אלא משום דחד מייייהו מוחזק ואיכא למימר המע"ה אבל הכא דאין אחד מוחזק יותר מחבירו מודו לסומכוס דימלוקו ועי"ל דהכא מיירי בשתפס קודם שנולד הספק ורשב"א נראה לו להעמיד הברייתא בשובר ולהכי אין נאמנין דאוקי ממונא בחזקת מריה ומחזקינן עדי שובר בבשרים ולא יפרע[ו]: **אלא** אמר ר"נ אוקי תרי לתרי כו'. ופ"ת ור"נ אמאי לא מגבינן ביה בשטרא הא סבר ר"נ כרב הונא (שבועות מז) [ב"ב דף לא:] בשני כתי עדים המכחישות זו את זו דכל אחת באה בפ"ע ומעידה אע"ג דלפי עדות כל אחת חבירתה פסולה לכל עדיות הכא נמי כיון דאין מכחישין אותן לומר שלא לוה כלום אלא אומרים אינכם נאמנים בדבר זה דפסולין הייתם ליתבסרו ואמאי לא מגבינן ביה בשטר ויש לומר דהתם באה כל אחת בפ"ע ומעידה משום דמוקמינן כל אחת בחזקת כשרות אבל הכא שאומרים קטנים היו או קרובים משגולדו עד עתה שנתחקתן ליכא למימר אוקמינהו אחזקתייהו דפסלינן אותן משגולדו ואנוסים היו נמי מחתת נפשות לא שייך

ואוקי ממונא בחזקת מריה. פירש בקונט' ואין נאמנין דקתני לאו דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה דאמר רב נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא דבר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי אמרי כשהוא שוטה זבין ואתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין אמר רב אשי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת בר שטיא ולא אמרן אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה אבל לית ליה חזקה דאבהתיה אמרינן כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין א"ר אבהו אין מזימין את העדים אלא בפניהן ומכחישין את העדים שלא בפניהן והזמה שלא בפניהן נהי דהזמה לא הוי הכחשה מיהא הויא אמר מר אם יש עדים שכתב ידם הוא זה או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אין נאמנין (ו) קרא עליו ערער אין לא קרא עליו ערער לא מסייע ליה לרבי אסי דאמר רבי אסי אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בב"ד אמרי נהרדעי אין מקיימין את השטר אלא משתי כתובות [או] משתי שדות והוא שאכלום בעליהן ג' שנים ובשופי א"ר שימי בר אשי ובויצא מתחת יד אחר אבל מיד עצמו לא מאי שנא תחת יד עצמו דלא דלמא זיופי מזייף מתחת ידי אחר נמי דלמא אזל וחזא אתא וזייף כולי האי לא מצי מכוין ת"ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים אמר רב הונא והוא שזוכרה מעצמו רבי יוחנן אמר אע"פ שאין זוכרה מעצמו אמר רבה ש"מ מדרבי יוחנן הני בי תרי דידעי סהדותא ומנשי חד מנייהו מדכר חד לחבריה איבעיא להו עצמו מאי רב חביבא אמר אפילו עצמו מר בריה דרב אשי אמר עצמו לא והלכתא עצמו לא

ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא. דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלים אמרינן דהוו בחזקת המוחזק כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המתליף פרה בחמור דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ומשני דקיימא בגאם אומר ר"י דהכא לא שייך לימיר כדאמרי' בסוף קדושין (דף עט:) ובמי שמת (ב"ב דף קנג: ושם) אם שכיב מרע הוא עליהם להניח ראיה שבריא היה ואם בריא הוא כו' דבר שטיא דהכא כיון דעתיס תליס ועתיס שוטה אין ראיה ממה שהוא עכשיו: **דלמא זיופי זייף.** אור"ת [ז]דוקא היכא שאין אנו מכירין האתימה אלא ע"י דמיון האתימה לאתימה אבל היכא דמכירין אתימת העדים בטביעת עין אע"פ שיש לו אתימה אחרת תחת ידו ליכא למיחש דלמא זייף דכיון דמכירין האתימה אם זייף היה ניכר היטב: **ורבי** יוחנן אומר **אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** פי' אבל ע"י השטר זוכרה אבל אם אין זוכרה כלל לא דמפיהם ולא מפי כתבם כדאמרינן פ' ד' אחין (יבמות דף לא: ושם) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין דקאמר ליימי גבי עדים אי דכירי ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדי ואמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם ומ"ת הכא נמי אמאי לא אסרינן דכתוב עדות על השטר שמא יסכח לגמרי ואתו ומסהדי מכתבא כדמייתין התם ויש לומר דולאי התם חשו חכמים לפי שב"ד מוסרין לו השטר ויסבור שלכך מסרוהו לו שיעיד אפי' לא יזכור אבל הכא שמעצמו כותב עדותו על השטר לא חשו חכמים לכך ומ"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהודי הא תנן בגטו פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנתחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ושוטרן לו קיומו וכן בהגהות קמא (ב"ק דף לח.) דאמרינן גבי שורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם כו' ה"ד לא דליכא סהדי דידעי בהו דכתוב ליה שטרא אחרינא אלמא לא חשבינן ליה מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בנית דין והוי כאילו מעידין ראינו עדות שנתקרבה בנית דין ואם תאמר והכא אפילו אין זה זוכרה כלל מה בכך יביא

לב א מי"י פ"ז מהלכות עדות הלכה ז סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן מו סעיף ז:
לג ב מי"י פכ"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע מ"מ סי' רלה סעיף כא בהגה"ה:
לד ג כ"י מ"מ שם:
לה ד מי"י פי"ט מהל' עדות הלכה ה סמג עשין קו טור מ"מ סי' לח:
לו ה ז ז מי"י פ"ו שם הלכה ג סמג שם טוש"ע מ"מ סימן מו סעיף ז:
לז ח ט מי"י פ"ט מהל' עדות הלכה ח סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן כח סעיף יג:
ח י כ מי"י שם הלכה ב טוש"ע מ"מ שם סעיף יד:

תוספות רי"ד (המשך)

הקשיון והא תרי ותרי נינהו אבל קטנים היו פסולי עדות היו אין בהן דרך לקושיא זו שהרי עדותן על גוף העדים הוא ולא על העדות הלכך לא מצית לאוקמי לקושיא זו אלא על אנוסים היו בלחוד ונראין עתה דבריו שכ"ז שהיו מעידין על גוף העדים ואומרים שהיו קטנים או פסולים שהן נאמנין ולא אמרינן תרי ותרי נינהו אלא דחיון לסהדותא דקמאי ופסלינן להו לגמרי משום סהדותא דהני בתראה דמסהדי על קמאה ופסלו להו ואי איתא כ"ש שהקושיא הוא יותר חזקה על קטנים ופסולים היו שיהיה אלו האחרונים נאמנים ולא נימא תרי ותרי נינהו אלא נקרע' להאי שטרא לגמרי כיון שהאלו האחרוני' מעידין על גופן של הראשונים שהיו פסולים א"ו כין כשאומרי' אלו האחרוני' על הראשוני' קטנים היו פסולי עדות היו כין כשאומרים אנוסים היו אומר הברייתא שאין נאמנים ועל כלם אנו מקשים תרי ותרי נינהו ואע"פ שהן מעידין על גופן של ראשונים לפוסלן אין אנו דוחין את הראשונים לגמרי שאם יבואו שנים אחרים ויאמרו לראשוני' פסולי' הייתם או קטנים והן אומרים לא אלא גדולים וכשרים היינו אמרינן תרי ותרי נינהו חוץ מעדים זוממים שהאחרונים באים ומעידים על הראשונים ואומרים ביום פלוני עמנו הייתם במקום פ' שהאמינה התורה את האחרונים דאמרינן דחידוש הוא ולא משום תרי ותרי נינהו אבל בכ"מ אין אנו מאמינים את האחרונים יותר מן הראשונים אלא אמרינן תרי ותרי נינהו אבל ודאי יש לברור דבר זה שאילו באו שנים והעידו על שנים אחרים שהם גזלנים או משחיר בקוביא או שהן קרובים למלוה או ללוה נאמנים הם ולא אמרינן תרי ותרי נינהו שאלו אומרים גזלנים הן ואלו אומרים אין אנו גזלנים ובדאים אתם אלא נאמנים הם לפוסלן כדאמרינן בפרק דיני ממונות בתרא גבי עד זוממ דאמר רבא מכאן ולהבא הוא נפסל משום תרי טעמא חדא חדיודע הוא ואין לך בו אלא חדושו ותדא משום הפסד לקוחות דאמרינן מאי איכא בין הני תרי טעמא א"ב

דאסהידו תרי בחד א"נ דפסלינהו בגזלנותא אלמא כל היכא דפסלינהו בגזלנותא לא אמרינן תרי ותרי נינהו אלא נאמנים ומחזיקים להו בגזלנותא על פיהם אבל היכא דלא משוי גופייהו גזלנים אלא מכחישים אותם ואמרו דההוא סהדותא לא הות כן אמרינן תרי ותרי נינהו ולא ידעינן אמאן נסמוך אי אהני אי אהני אם יכחישו בדרך הזמה שאמרו עמנו הייתם במקום פלוני דהוא חידוש וגזירת מלך אבל אם אמרו עמנו הי' המלוה או הלוה במקום פלוני לא ידעינן אמאן נסמוך אלא אמרינן תרי ותרי נינהו ואי פסלו להו לגופייהו בגזלנותא או ע"י קורבה מהימנינן בתראי ומבטלין לסהדותא דקדמאי לגמרי משום דכי מסהדי על גופייהו דגזלנין נינהו פסלו להו לכל עדות דעלמא וכן כי מסהדי שהן קרובים למלוה או ללוה פסלו להו לכל עדיות דעלמא הלכך מהימני' לבתראי ולא אמרינן תרי ותרי נינהו דהא מסלקי להו מדין עדים שלא יהיו עדים גם בשאר עדיות אבל בשמכחישין אותן שאומרים עמנו הייתה המלוה אם הלוה אינן פוסלין אותן לשאר עדיות כי אם בעדות זה בלבד אומרים ששקר העידו ואע"פ שלפי דבריהם ממילא מיפסלי כיון שהן אינן מעידים עליהם אלא בעדות זה ולא החזיקו את גופן פסולין אפ' בעדות זו תרי ותרי נינהו שאלו אומרים כך ואלו אומרים כך ולא ידעינן אמאן נסמוך ולא דמי לכי משוי נפשייהו פסולים דהתם לאו על גוף העדות מעידים דנימא דתרי ותרי נינהו אלא על גופן של עדים וכי מסהדי על גופם של עדים ליכא למימר תרי ותרי נינהו שהאיך יהיו הם נאמנים על עצמן ומשום האי טעמא אמרינן דהכא נאמנים והכא אין נאמנים ואי אמרת כיון שכשהן מעידים על גופם הם נאמנים גם הנה כשאומרים קטנים היו פסולי עדות היו על גופן הם

לאוקמי אחזקה דהא לא פסלי להו כלל ורשב"א אומר דאמר בהכא לא מוקמינן להו אחזקה כדאמר לעיל משום דאילו הוו קמן דלמא הוו מודו:

ואוקי ארעא בחזקת בר שטיא. דוקא בקרקע הוא דאמרינן הכי אבל במטלטלים אמרינן דהוו בחזקת המוחזק כדאמר בפרק השואל (ב"מ דף ק.) גבי המתליף פרה בחמור דפריך וליחזי פרה ברשותא דמאן קיימא ולהוי אידך המע"ה ומשני דקיימא בגאם אומר ר"י דהכא לא שייך לימיר כדאמרי' בסוף קדושין (דף עט:) ובמי שמת (ב"ב דף קנג: ושם) אם שכיב מרע הוא עליהם להניח ראיה שבריא היה ואם בריא הוא כו' דבר שטיא דהכא כיון דעתיס תליס ועתיס שוטה אין ראיה ממה שהוא עכשיו: **דלמא זיופי זייף.** אור"ת [ז]דוקא היכא שאין אנו מכירין האתימה אלא ע"י דמיון האתימה לאתימה אבל היכא דמכירין אתימת העדים בטביעת עין אע"פ שיש לו אתימה אחרת תחת ידו ליכא למיחש דלמא זייף דכיון דמכירין האתימה אם זייף היה ניכר היטב: **ורבי** יוחנן אומר **אע"פ שאין זוכרה מעצמו.** פי' אבל ע"י השטר זוכרה אבל אם אין זוכרה כלל לא דמפיהם ולא מפי כתבם כדאמרינן פ' ד' אחין (יבמות דף לא: ושם) גבי מפני מה לא תקנו זמן בקדושין דקאמר ליימי גבי עדים אי דכירי ליתו ולסהדו ואי לא זימנין דחזו בכתבא ואתו ומסהדי ואמר רחמנא מפיהם ולא מפי כתבם ומ"ת הכא נמי אמאי לא אסרינן דכתוב עדות על השטר שמא יסכח לגמרי ואתו ומסהדי מכתבא כדמייתין התם ויש לומר דולאי התם חשו חכמים לפי שב"ד מוסרין לו השטר ויסבור שלכך מסרוהו לו שיעיד אפי' לא יזכור אבל הכא שמעצמו כותב עדותו על השטר לא חשו חכמים לכך ומ"ת ואמאי לא מצו חזו בכתבא ולאסהודי הא תנן בגטו פשוט (ב"ב דף קסח.) מי שנתחק שטר חובו מעמיד עליו עדים ובא לב"ד ושוטרן לו קיומו ומפרש בגמ' מהו קיומו וכן בהגהות קמא (ב"ק דף לח.) דאמרינן גבי שורף שטרותיו של חבירו פטור מדיני אדם כו' ה"ד לא דליכא סהדי דידעי בהו דכתוב ליה שטרא אחרינא אלמא לא חשבינן ליה מפיהם ולא מפי כתבם דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקרבה עדותן בנית דין והוי כאילו מעידין ראינו עדות שנתקרבה בנית דין ואם תאמר והכא אפילו אין זה זוכרה כלל מה בכך יביא

שטרן

עשיתם לזה א' ממקיימי השטר כמו שהוא כתוב בלא תנאי והרי ליה עדיו ועדות אחרונה דברי אחד במקום שנים אפי' תרוייהו נמי אמרו תנאי היה דברינו לא להימנו כיון שעיידו על כת"י קיימו השטר שהוא כמו שהוא כתוב וכי אמרו תנאי היה דברינו הו"ל מגידים וחוזרים ומגידים ואמאי הם נאמנים אלא ע"כ לא חתימה מקוימת הוא רכיון דבתוך כ"ד מסקי דברייהו ואמרו אבל תנאי היה ביניהן אמרי' הני למיעקר סהדותייהו קאתי שאמרו בה"י הוא ועכשיו אומרים לא חתמנו אלא על מנת שיתקיים התנאי וכיון דתנאי מילתא אחריתא היא שאינה עוקרתו אלא לאחר זמן לא דמיא למודעא ואמנה ומהימני דלאו עולה היא שהרי היא עדות בפ"ע האי חד נמי כי סיים ואמר תנאי הוה עקר לחתימת ידיה לומר לא חתמתי אלא על מנת כן וכיון דלאו עולה הוא מהימן ואשתכח דאין בשטר חתום אלא א"ע ומסיק תלמודא והל' כר"ח [בריתא] דר"י: ת"ר שנים החתומים על השטר ומתו ובאו שנים ואמרו דענו שכח"י הוא זה אבל אנוסים היו קטנים היו פסולי עדות היו עדים שהוא כת"י או שכת"י יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערעור פי' שרצה הנתבע לפוסלו והוחזק בב"ד אין נאמנים פי' היכא דאיכא מיגו נאמנים ולא מבגבין ביה דהיכא דליכא מיגו אין נאמנים ומקשה אין נאמנים ומבגבין ביה תרי ותרי נינהו פי' אלו אומרים שהיו קטנים או אנוסים או פסולי עדות והשטר חתום מסתמא בכשרות וכאילו קיימו סהדי דשטרא קדמנא ואמרו גדולים היינו ורחוקין ולא היינו אנוסים דמי ותרי ותרי נינהו אלא אם אמרו אלה החתומים בשטר יותר מאלה האחרונים ואתה מגבה בו כתב רבינו יוסף הלוי ז"ל נראין הדברים שזו הקושיא לא אכולהו היא אלא אנוסים בלחוד היא שנמצאו מעידים שהעדות לא היתה אמת ולפיכך

גליון הש"ס

גמ' וכשהוא שוטה זבין. עי' מוקס דף מו ע"ב תוס' ד"ה מריה: דיוקא: תוס' ד"ה דלמא כו' אור"ת דדוקא כו'. עיין לקמן דף כח ע"ל תוס' ד"ה קיוס שטרות:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' מיכות קרא עליו וכו' עד ערער לא. בתסר"י מבומר דלא הוה גרס לכו:

תוספות רי"ד

יוצא ממקום אחר ולא דמי לאומר לא למודעא ולא לאמנה דמודעא הא קא חזי דאנוס הוה ולא היה להם לחתום עד שלא יכתבו לו שטר מודעא אאמנה נמי לא אע"ג דאמרינן שאע"פ שהלוה מאמינו למלוה שילוהו אפ"ה אין לחתום בו דהתם לאו משום פסידא דלוה שכיון שהוא מתרצה בכך אין אנו חוששים בדבר אלא משום פסידא דלקוחות הוא דראמרינן הכי שכיון שכתב לוהות ולא לוה אתי למיטרף לקוחות שלא כדין תדע דהכי הוא דהא בשטרא דלאו אקנייתא אין כותבין שטר ללוה עד שיהא מלוה עמו משום פסידא דלקוחות אבל בשטרא אקנייתא כותבין דאי טריף כדין טריף ואע"ג דאיכא למיחש דלמא ממטי ליה לוה למלוה ומאמינו עד שילוהו ולבסוף לא ילורו אפ"ה לא חיישינן כיון שהוא מאמינו ה"נ כיון דהוא מאמינו שאם לא יתקיים התנאי יבטל לו המכר אין לנו לחוש להפסדו והלכך רשאים לחתום בו ולא הוי עולה כיון דלא מפסיד לאחריני אבל אם היה כא"י יוצא ממקום אחר אין נאמנים שכיון שהגיד שוב אין חוזר ומגיד (א"כ) [א"נ] י"ל כיון דפשיט ליה דתנאי מילתא אחריתי הוא ואינה עולה מהימני אף על פי שכת"י יוצא ממקום אחר נאמנים דמה לי אחרים מה לי הם כמו שאם מעידים אחרים על התנאי נאמנים כמו כן כשהעידו הן בעצמן נאמנים והרבה בני אדם עושים דבר זה שאינם רוצים להזכיר שום תנאי בשטר שהוא עתיד להתקיים ימים רבים ואומר התנאי לפני עדי השטר שלא יכפור איש לחברו הלכך אע"ג דליכא מיגו מהימן: עד אומר תנאי רעד אומר אינו תנאי א"ר פפא תרוייהו בשטר מעליא קמסהדי והאי דאמר תנאי הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים מתקיף ליה ר"ה בריה דר"י א"ה אפילו תרוייהו נמי אלא אמרי' הני למיעקר סהדותייהו קאתי חד נמי למיעקר סהדותיה קאתי פי' א"ה כיון שהעיד על כת"י

עין משפט נר מצוה

לט א מיי׳ פ״א מהל׳ עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש״ע מ״מ סימן כח סעיף יד:
מ ב ג ד ה מיי׳ פ״ח מהלכות טומאת מת הלכה ג:
מא ו טוש״ע מ״מ סימן כח סעיף יג:
מב ז ח טוש״ע מ״מ סימן מו סעיף י:

תוספות רי״ד

מעידים ולמה אומר הברייתא שאין נאמנים ר״נ אמר תרי ותרי נינהו תשובה בודאי כי אמרי להו גזלנים אתם או קרובים אתם נאמנים משום דמסלקי להו מתורת עדות לגמרי אבל כשאומרים קטנים הייתם או קרובים הייתם כיון דמודו דהשתא בני עדות נינהו ומסהדי על הדיא דימנא בלחוד הוו להו תרי ותרי דהא השתא הם כשרי׳ לעדות ואמרי לא היינו קטנים לא היינו קרובים ומש״ה לא מהימנינן לבתראי. ומקשינן אמאי קאמר ת״ק שאין נאמנים ומגבינן ביה תרי ותרי נינהו ועל כולן מקשינן בין על אנוסים היו בין על קטנים היו בין על קרובים היו אלא א״ר נחמן אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי ממונא בחזקת מריה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא דבר שטיא זבין נכסיה פירוש מכר קרקעותיו אתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבן פי׳ בריא ואתו בי תרי ואמרו כשהוא שוטה זבן וא״א אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי נכסים בחזקת בר שטיא פי׳ ואע״פ שתפס המלוה מוציאים מידו דשלא כדין תפס דומיא דבר שטיא שהיה הנכסים ביד הלוקח וא״נ דאוקי נכסים בחזקת בר שטיא ולא אמרן פי׳ אוקי נכסים בחזקת בר שטיא אלא דאית ליה חזקה דאבהתיה פירוש חזקה שנכסים הללו היו של אבותיו אבל ליה ליה חזקה דאבהתיה אלא חזקה דנשייה פירוש שקנאם הוא והוחזקו בידו אמרינן כשהוא שוטה זבן וכשהוא שוטה זבין פי׳ קניניתו כך מכירתו ואין חזקתו חזקה לבטל מכירתו ע״ בפ״ג דיבמות: א״ר אבהו אין מזמין את העדים אלא בפניהם ומכחישין את העדים שלא בפניהם והומה שלא בפניהם נהי דהומה לא הוי הכחשה מיהא הוי פירוש בהומה דמענש כאשר זמם בע״ בפניהם אבל בהכחשה דלא מיענש לא בע״ בפניהם ב) פי׳ המורה נהי דהומה לא הוי לענשן לא נפשות ולא ממון הכחשה הוי לבטל עדותן: אמר מר או שכת״י יוצא ממקום אחר משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב״ד אין נאמנים קרא עליו ערעור אין לא קרא עליו ערעור והוחזק בב״ד לא מסייע ליה לרבי אסי דאמר ר״א אין מקיימין את השטר אלא משטר שקרא עליו ערעור והוחזק בב״ד פי׳ אין מקיימין את השטר מתוך שטר אחר אלא אם כן קרא ערעור על אותו שטר האחר והוחזק בב״ד ע״י עדיו דאי לא קרא עליו ערעור חיישינן דלמא ההוא גופיה מזויף הוא: אמרי נהרדעא אין מקיימין את השטר אלא משתי שדות והלקוחות אכלו ג׳ שנים ע״י שטרות הללו מקיימין שטר שלישי מהם אם דומין החתימות ובשופרי פי׳ כשהן בלא ערעור ולא פליגי נהרדעאי אבריתא דהאי דבעי שתי שטרות של שתי שדות כגון דלא מקיימי מש״ה בעי׳ שאכלום בעליהם בשופרי ג׳ שנים אבל אם [הם] מקיימין אפי׳ מחד מקיימין אמר ר״ש בר אשי ובירצא מת״י אחד פי׳ ששני שטרות הללו שמקיימין השלישי מהן יוצאים מת״י איש אחר אבל מתחת ידו לא פי׳ של זה המוציא את השלישי מ״ש מתחת ידו דלא דלמא דיופי דייף פי׳ הסתכל בכתב של אותן שני שטרות וכוון וחתם הוא בעצמו את השלישי דומות אותן חתימות מתחת יד אחר נמי דלמא אזיל וחזא ואתא ונייף כולי האי לא מצי מכוין פי׳ שהמזייף צריך שיהא הכתב לפניו ויראה אות באות והלואי שיוכל לכוין ולעצמם ולעשות כמוהו: ת״ר כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים פי׳

ב) ל״ל והומה שלא כפניהם הכחשה מיהו הוי פי׳ המורה וכו׳.

גליון הש״ס

גמ׳ שאין אדם זוכרה. עיין תוס׳ יו״ט פ״א מ״ג דנ״ב ד״ה לא יסמוך:

תוספות רי״ד (המשך)

אם עשהו עד בדבר ויראה לשכחו כותבו על חתיכת קלף ומצניעה ומעיד ע״פ אותו כתב אפילו לאחר כמה שנים א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו פי׳ בלא ראיית השטר זוכר קצת מעדייתו מאליו ואין זה מדבר משטר שיצא מת״י ומסרו למלוה או ללוקח דהתם אע״ג דלא דכירי להדדוהייהו כלל כיון שמעיד שזה כת״ר ומקיים חתימתו או אחרים מעידין על חתימתו השטר קיים ואף על פי שאינו זוכר עדותו ואע״פ שמת חתימתו קיימת שעדים המעידים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב״ד ולא מיירי הכא אלא בעודו תחת ידו כגון ספר זכרונות שאדם כותב בו עסקיו שלא ישכחם גם העדות זו שנאמרה לו בפה כתבה שם שלא ישכחנה ומ״ה א״ר הונא והוא שזוכרה מעצמו אבל אם שכחה בטל כתבו ואל יראה ויעיד מתוך כתבו ואהני ליה כתבא שיעיין שם לפרקים ולא (ישרחנה) [ישכחנה] ור״י אמר אף על פי שאינו זוכרה מעצמו פי׳ אלא לאחר שראה השטר נותן בלבו ויזכיר שלא נשתכחה ממנו כל כך רק בשמזכירים אותו נזכר אבל אם אינו נזכר כלל לא דהכי אמרינן בפרק ד׳ אחין לינחזוהו גבי עדים אם מדכירי ליתי ולסהדוהי ואי לא זמנין דחזי מכתבא ומסהדי ורחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם: (אדב״א) [אמר רבא] שמע מיניה מר׳ יוחנן הני תרי דידעי בסהדותא ומינשי חד מינייהו מדכיר ליה חברי׳ ומדכר איבעיא להו מלוה בעצמו מאי פי׳ אם בעל דין מזכירו עד שנזכר מאי ר״ח אמר אפילו מלוה בעצמו מר בר אשי אמר (אפי׳) מלוה בעצמו לא והלכתא מלוה בעצמו לא ואי צורבא מרבנן אפילו מלוה בעצמו פי׳ דאי לאו רמי אנפשי׳ ומדכיר שפיר לא הוי סמיך לאסהדוי כי הא דדב אשי הו״ל סהדותא לרב כהנא א״ל מדכיר מר ההוא סהדותא א״ל לא א״ל ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה חזייה לרב כהנא דהוה מחסם א״ל מי סברת עלך קא סמיכנא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואדכרי׳ ג) תנן התם ד) התלוליות הקרובות בין לעיר ובין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות הרחוקות חדשות טהורות ישנות טמאות איזוהי קרובה חמשים אמה ואיזו היא ישנה ששים שנה דברי ר״מ רבי יהודה אומר ה) קרובה שאין קרובה הימנה ישנה ו) שאין אדם זוכרה מאי עיר ומאי דרך אילימא עיר עיר ממש דרך דרך ממש מספיקא מי מחזקינן טומאה והאמר ריש לקיש ז) עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל א״ר זירא ח) עיר עיר הסמוכה לבית הקברות ודרך דרך בית הקברות בשלמא דרך בית הקברות דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרו קברו בתל אלא עיר הסמוכה לבית הקברות כולהי לבית הקברות אזלי אמר רבי חנינא ט) מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם עד חמשים אמה אזלא איהי לחודה טפי דבראי אינש בהדה ולבית הקברות אזלא הלכך מזומאה בארץ ישראל לא מחזקינן אמר רב חסדא ש״מ מרבי מאיר האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר ולא היא התם הוא דלא רמיא עליה אבל הכא י) כיון דרמי עליה אפילו טובא נמי: **מתני׳** יא) זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנין זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהן אחר יב) אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: **גמ׳** כשתימצי לומר לדברי רבי

יא) ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו כי הא דרב אשי הוה ידיע ליה בסהדותא לרב כהנא אמר ליה מי דכיר מר האי סהדותא אמר ליה לא ולאו הכי והכי הוה א״ל לא ידענא לסוף אידכר רב אשי אסהיד ליה חזייה לרב כהנא דהוה מחסם א״ל מי סברת עלך קא סמיכנא אנא הוא דרמאי אנפשאי ואדכרי׳ ג) תנן התם ד) התלוליות הקרובות בין לעיר ובין לדרך אחד חדשות ואחד ישנות טמאות הרחוקות חדשות טהורות ישנות טמאות איזוהי קרובה חמשים אמה ואיזו היא ישנה ששים שנה דברי ר״מ רבי יהודה אומר ה) קרובה שאין קרובה הימנה ישנה ו) שאין אדם זוכרה מאי עיר ומאי דרך אילימא עיר עיר ממש דרך דרך ממש מספיקא מי מחזקינן טומאה והאמר ריש לקיש ז) עילה מצאו וטהרו ארץ ישראל א״ר זירא ח) עיר עיר הסמוכה לבית הקברות ודרך דרך בית הקברות בשלמא דרך בית הקברות דזמנין דמתרמי בין השמשות ומקרו קברו בתל אלא עיר הסמוכה לבית הקברות כולהי לבית הקברות אזלי אמר רבי חנינא ט) מתוך שהנשים קוברות שם נפליהן ומוכי שחין זרועותיהם עד חמשים אמה אזלא איהי לחודה טפי דבראי אינש בהדה ולבית הקברות אזלא הלכך מזומאה בארץ ישראל לא מחזקינן אמר רב חסדא ש״מ מרבי מאיר האי סהדותא עד שיתין שנין מידכר טפי לא מידכר ולא היא התם הוא דלא רמיא עליה אבל הכא י) כיון דרמי עליה אפילו טובא נמי: **מתני׳** יא) זה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי וזה אומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי הרי אלו נאמנין זה אומר זה כתב ידי וזה אומר זה כתב ידי צריכין לצרף עמהם אחר דברי רבי וחכמים אומרים אינם צריכין לצרף עמהן אחר יב) אלא נאמן אדם לומר זה כתב ידי: **גמ׳** כשתימצי לומר לדברי רבי

ואי צורבא מרבנן הוא. העל: **אפי׳ לעצמו.** שלא בעל דין. דלורבא דרבנן אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי: **מתסם.** מגמגם. תמה על רב אסי שהעיד בדבר: **הפלוליות.** תילי קרקע. ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליו. ועיר ודרך לקמן מפרש להו: **אחד חדשות.** שאין זמן רמוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפ״ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה: **הרחוקות.** דאין אשה יחידה הולכת שם: **חדשות עהורות.** דאשה איתא דנקבר ביה הוו ידעי ליה: **ישנות טמאות.** שכבר נשתכח הדבר מן היודעים: **ואיזו היא קרובה.** לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה ממשיש אמה: **ואיזו היא ישנה.** שאנו אומרים עליה שאפי׳ היא רחוקה עמהם ששים שנה: **שאין קרובה הימנה.** אבל אם יש קרובה הימנה אפי׳ היא בתוך חמשים אמה הוא כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך: **שאין אדם זוכרה.** שאין אדם אומר זכור לטי שלא היה כאן תל וזימי נעשה תל זה כאן: **עילה מצאו.** עילה בעצמן מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה וטהר את ארץ ישראל במסכת זיר בפרק בתרא. אלמא אספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל: **וטיהרו את ארץ ישראל.** גרסי׳ ולא גרסינן כל: **דמתרמי בין השמשות.** של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות: **ומוכי שחין.** שאבריהן נופלין מן שחוחכין אותן. ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט:): **ש״מ.** מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא הא סהדות׳ כו׳: **אבל הכא.** שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה מי מסהיד: **מתני׳ הרי אלו נאמנין.** דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב: **צריכים לצרף עמהן אחר.** שיכיר כתב ידי שנשתנה דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב וטעמא מפרש בגמרא:

גמ׳ כשתימצי לומר לדברי רבי. העל דברי רבי קסבר אם מעידין וכשאין זוכרים המלוה אפילו ע״י השטר אפי׳ רבנן מודו דצריכין לצרף עמהן דעל כרחין אין מעידין אלא על כתב ידן וכי פליגי היינו כשזוכרין המלוה ע״י השטר דלרבנן חשיב זכירה ועל מנה הן מעידין ולרבי לא חשיב זכירה ולשון כותב אדם לא משמע הכי: **אחד** חדשות **ואחד ישנות.** תימה דהכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכן בהחולץ (יבמות דף מא.) לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן ג׳ חדשים אחד בתולות ואחד בעולות מזכיר אירוסין קודם נישואין ובתולות קודם בעולות דהיינו שאינו פשוט קודם וכר״ה (דף כט:) תנן אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב״ד התם נקט דבר פשוט בריש״א וכן בב״ק (דף נ:) אחד המופר בור שיש ומערה ובמס׳ סוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח כו׳ גבי מערכי מלחמה ורש״י נמי גרים בפ״ק דסוכה (דף כ. ופס) גבי מחלגת גדולה שעשאה לשכינה טמאה ואין מסככין בה רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה ופריך מ׳ גדולה ומ׳ קטנה מבעי ליה והיה כתוב בספרים להפך ורש״י מהפך הגירסא משום דדרך התנאים להזכיר הפשוט קודם ואומר ר״ר״ד) דהיכא דקאי אפלוגתא או אקרא מזכיר הפשוט קודם כי ההיא דפליג ר׳ אליעזר אמ״ק בסוכה והוה ליה למימר אחת גדולה שאתה מודה לי כך תודה בקטנה וכן אחד יבנה פליג אדר׳ אליעזר דאמר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה בלבד ובב״ק (דף נ:) ובסוטה (דף מג.) קאי אקרא אבל הכא ובהחולץ לא קאי אמידי אין להקפיד איזה נשנה תחלה: [וע׳ תוס׳ שבת כ: ד״ה אחד מבושל בפסחים פה. קה: סוכה כ. זבחים לב: ד״ה אי אחד שבת ועי׳ תוס׳ קדושין יג. ד״ה כשם]:

טמאות. פירש בקונטרס דבקרובות אפילו חדשות טמאות משום דאזלא איהי לחודה ואין יודע אם קברה שם אבל רחוקה דדברא איגיש בהדה ואלמלי קברה איגיש לחזיל בהדה היה מגלה ואפיקן ישנות טמאות דאע״פ דדברא איגיש בהדה נשתכח הדבר וקשה [לר״י] דאם כן אמאי ה) כ״ל בסמוך דדברא איגיש בהדה ולבית הקברות אזלא דבראי איגיש בהדה ותו לא ולכך טפי חדשות טהורות דאם איתא דקברה שם היה הדבר יודע ועוד אי לבית הקברות אזלא ישנות אמאי טמאות וגרלה לר״י כר״ת דפירש דישנות טמאות אפילו רחוקות דחיישינן שמא קרובות היו שהיה העיר אזלה וחרב ואפי׳ זה לא נאמר משום דדברא איגיש בהדה היה יודע יותר ולהכי איצטריך לומר ולבית הקברות אזלא: **עילה מצאו.** פירש רבינו חננאל אלא אפילו תלו הטומאה בחותה אלא עד

ה) אהלות פט״ז מ״ב. כ) מיר סה:, ג) [דכרים יט פט״ו], ד) [וי״מ הכא דנקטא אחד חדשות לפי שכל דבר חדש הוא תחלה ואמ״כ ישן ומכו כן בחיוסין קודם נישואין ובתולות שהם קודם בעולות. ומ״מ קשה דבפרק כיצד צולין (דף פה.) קאמר אחד עכס שיש בו מוח ואחד עכס שאין בו מוח אע״ג שאין בו מוח פשוט יותר שיש בו משום ועכס לא תעבדו בו והתם לא שייך הלי טעמא ולריך לפרש בספר״י. מ״י עה״ג], ה) ומלי למימר דתרי טעמי לטיבומא נקט. [מ״י],

תוספות רי״ד

ולא צורבא מרבנן הוא. העל: **אפי׳ לעצמו.** שלא בעל דין. דלורבא דרבנן אי לאו דכי רמי אנפשיה מדכר שפיר לא הוה סמיך אספיקא למיקם ואסהודי: **מתסם.** מגמגם. תמה על רב אסי שהעיד בדבר: **הפלוליות.** תילי קרקע. ודרך בני אדם לקבור בתל משום דאין בני אדם מטין מן הדרך לעבור עליו. ועיר ודרך לקמן מפרש להו: **אחד חדשות.** שאין זמן רמוק שלא היה כאן תל דאיכא למימר כיון דחדשה היא אם איתא שנקבר שם מת מדכר דכיר ליה אפ״ה טמאות מספק דכיון דסמוכה לעיר איכא למימר אשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה: **הרחוקות.** דאין אשה יחידה הולכת שם: **חדשות עהורות.** דאם איתא דנקבר ביה הוו ידעי ליה: **ישנות טמאות.** שכבר נשתכח הדבר מן היודעים: **ואיזו היא קרובה.** לעיר שאנו אומרים עליה שאף החדשה טמאה ממשיש אמה: **ואיזו היא ישנה.** שאנו אומרים עליה שאפי׳ היא רחוקה עמהם ששים שנה: **שאין קרובה הימנה.** אבל אם יש קרובה הימנה אפי׳ היא בתוך חמשים אמה הוא כרחוקה וחדשה טהורה דאם איתא דהלכה אשה יחידה לקבור לא שבקה קרובה הימנה ואזלא לגבי דהך: **שאין אדם זוכרה.** שאין אדם אומר זכור לטי שלא היה כאן תל וזימי נעשה תל זה כאן: **עילה מצאו.** עילה בעצמן מצאו חכמים והחזיקו בה לתלות עליה וטהר את ארץ ישראל במסכת זיר בפרק בתרא. אלמא אספיקא לא מחזקינן טומאה בקרקעה של ארץ ישראל: **וטיהרו את ארץ ישראל.** גרסי׳ ולא גרסינן כל: **דמתרמי בין השמשות.** של ערב השבת ואין שהות לילך עד בית הקברות: **ומוכי שחין.** שאבריהן נופלין מן שחוחכין אותן. ואבר מן החי מטמא כאבר מן המת כדאמרינן בהעור והרוטב (חולין קכט:): **ש״מ.** מדקתני לעיל איזו היא ישנה ששים שנה וטעמא משום דלא דכירי לה הוא הא סהדות׳ כו׳: **אבל הכא.** שעשאוהו עד בדבר אפילו טובא נמי סמכינן אסהדותיה מי מסהיד: **מתני׳ הרי אלו נאמנין.** דאיכא תרי סהדי דמסהדי אכל כתב וכתב: **צריכים לצרף עמהן אחר.** שיכיר כתב ידי שנשתנה דתרי סהדי בעינן אכל כתב וכתב וטעמא מפרש בגמרא:

גמ׳ כשתימצי לומר לדברי רבי. העל דברי רבי קסבר אם מעידין וכשאין זוכרים המלוה אפילו ע״י השטר אפי׳ רבנן מודו דצריכין לצרף עמהן דעל כרחין אין מעידין אלא על כתב ידן וכי פליגי היינו כשזוכרין המלוה ע״י השטר דלרבנן חשיב זכירה ועל מנה הן מעידין ולרבי לא חשיב זכירה ולשון כותב אדם לא משמע הכי: **אחד** חדשות **ואחד ישנות.** תימה דהכא מזכיר שאינו פשוט קודם וכן בהחולץ (יבמות דף מא.) לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן ג׳ חדשים אחד בתולות ואחד בעולות מזכיר אירוסין קודם נישואין ובתולות קודם בעולות דהיינו שאינו פשוט קודם וכר״ה (דף כט:) תנן אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב״ד התם נקט דבר פשוט בריש״א וכן בב״ק (דף נ:) אחד המופר בור שיש ומערה ובמס׳ סוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח כו׳ גבי מערכי מלחמה ורש״י נמי גרים בפ״ק דסוכה (דף כ. ופס) גבי מחלגת גדולה שעשאה לשכינה טמאה ואין מסככין בה רבי אליעזר אומר אחת קטנה ואחת גדולה ופריך מ׳ גדולה ומ׳ קטנה מבעי ליה והיה כתוב בספרים להפך ורש״י מהפך הגירסא משום דדרך התנאים להזכיר הפשוט קודם ואומר ר״ר״ד) דהיכא דקאי אפלוגתא או אקרא מזכיר הפשוט קודם כי ההיא דפליג ר׳ אליעזר אמ״ק בסוכה והוה ליה למימר אחת גדולה שאתה מודה לי כך תודה בקטנה וכן אחד יבנה פליג אדר׳ אליעזר דאמר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין אלא ביבנה בלבד ובב״ק (דף נ:) ובסוטה (דף מג.) קאי אקרא אבל הכא ובהחולץ לא קאי אמידי אין להקפיד איזה נשנה תחלה: [וע׳ תוס׳ שבת כ: ד״ה אחד מבושל בפסחים פה. קה: סוכה כ. זבחים לב: ד״ה אי אחד שבת ועי׳ תוס׳ קדושין יג. ד״ה כשם]:

טמאות. פירש בקונטרס דבקרובות אפילו חדשות טמאות משום דאזלא איהי לחודה ואין יודע אם קברה שם אבל רחוקה דדברא איגיש בהדה ואלמלי קברה איגיש לחזיל בהדה היה מגלה ואפיקן ישנות טמאות דאע״פ דדברא איגיש בהדה נשתכח הדבר וקשה [לר״י] דאם כן אמאי ה) כ״ל בסמוך דדברא איגיש בהדה ולבית הקברות אזלא דבראי איגיש בהדה ותו לא ולכך טפי חדשות טהורות דאם איתא דקברה שם היה הדבר יודע ועוד אי לבית הקברות אזלא ישנות אמאי טמאות וגרלה לר״י כר״ת דפירש דישנות טמאות אפילו רחוקות דחיישינן שמא קרובות היו שהיה העיר אזלה וחרב ואפי׳ זה לא נאמר משום דדברא איגיש בהדה היה יודע יותר ולהכי איצטריך לומר ולבית הקברות אזלא: **עילה מצאו.** פירש רבינו חננאל אלא אפילו תלו הטומאה בחותה אלא עד

ה) כ״ל והומה שלא כפניהם הכחשה מיהו הוי פי׳ המורה וכו׳.

על כתב ידן הן בחין להעיד כשמקיימין השטר בב"ד לפיכך צריך שנים על כל כתב וכתב: **לדברי חכמים על מנה שבשטר הם מעידים.** אנחנו ראינו המלוה וחתמנו הלכך בתרי סגי ולא צריך חד מיניהו לאסהודי אחתיכריה: **מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידן.** אנו נזקקין שיעידו: **או על מנה שבשטר.** ומשום שמא על כתב ידן הן מעידין מצריך תרי לכל כתב וכתב ומיפשט מיהא לא פשיטא ליה: **ונפקא מינה.** בין ספק לודאי לשנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו ואין זה כשר להעיד על כתב ידו ועל של חבירו ונצרף אחד עמו שיעיד על שתיהן דדלמא על מנה שבשטר הן מעידין וכי אומר זה כתב ידי נפיק פלגא דממונא אפומיה וזה שמעיד עמו על חתימתו לא מעלה ולא מוריד דאינו צריך לו וכי הדר מצטרף עם ההוא מן השוק להעיד על חתימת המת הדר נפיק ריבעא דממונא אפומיה אשתכח דכולא ממונא נכי ריבעא נפיק אפומיה ואתן ע"פ שנים עדים בעינן חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה. הלכך ניבעי תרי דכיון דספיקא היא ניזל הכא לאומרא והכא לאומרא היכא דשניהם קיימים אזלינן לאומרא ואמרינן על כתב ידן הן מעידין ובעינן תרין על כל כתב וכתב והיכא דמית חד מנייהו בעינן תרין מן השוק שיעיד האחד על כתב יד המת ואחד מהן יעיד על כתב יד המת והחי דאי הוה פשיטא לן דעל כתב ידן מעידין הוי סגי בחד מן השוק שיעיד על שתי החתימות והחי יעיד גם הוא על שתיהם ולא נפיק כולא ממונא נכי ריבעא אפומא דחד[1] דאיהו נמי צריך לאותו מן השוק שיעיד על חתימתו אבל השתא דמספקא לן לדלמא על מנה שבשטר הן מעידין ועל כתב ידו הוא נאמן ואין צריכים לו שיעיד על חותם המת נפקי תלתא ריבעי אפומיה אי ליכא תרין מן השוק שלא יהא זה צריך להעיד על המת קמ"ל דפשיטא ליה וסגי בחד מן השוק ושניהם יעידו על שתיהן: [2]**כין לקולא.** כי הכא דאילו לרבנן בעי שנים מן השוק שיעידו על של מת וזה לבדו יעיד על חתימתו: **נכי ריבעא.** חסר ריבעא: **צריך שנים. לדברי חכמים: ואי ליכא שנים.** שיכירו כתב המת: **אלא חד.** וזה החי נמי מכירה מאי ניעביד: **לכתוב.** זה שנאמר בחיים: **חתימת ידיה אחספא ונשדייה בבי דינא.** ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימתו שבשטר: **ומחזקי.** ההיא דשטרא מהך דאחספא דלא צריך לאסהודי אחתימת ידיה: **וכתב עליה מאי דבעי.** למעלה מן החתימה יכתוב שזה החתום לזה ממנו מנה וכותב כך אני פלוני החתום למטה לזיתי מנה מפלוני: **מנכסים בני חורין.** וממשעבדי לא דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים: **מהו דתימא.** כי היכי דהלכה כרבי מחבירו ה"נ אפילו מחבירו: **דנפיק מכי דינא דמר שמואל.** שקיימוהו בבית דינו וכך נמצא כתוב בהנפק שכתבו הדיינים בו: **מדאפקא רב ענן כו'.** אלמא כרבי ס"ל שצריך לומר זה כתב ידי וזה כתב ידו של חבירי: **שערא דיתמי הוה.** שהולך לעיין בתקנתם: **ותא שמואל.** שאם לא כתב בו אלא פלוני העיד על כתב ידו ופלוני על כתב ידו שמא כשיוציאו היתומים שטר זה בב"ד לגבות יהא אותו ב"ד טועה לומר שהלכה כרבי ויאמרו שאין זה קיום: **איכא דס"ל. בעלמא** ולא מחבירו ובהא אפי' מחבירו: **עד דיין.** שטר שכתוב בו הנפק וחתמו הדיינין על הנפק שלו ולאחר זמן כשהוציאו המלוה לגבות ערער הלוה לומר מזייף הוא ובא אחד מעדי השטר והעיד על כתב ידו ואחד מן הדיינים העיד על כתב ידו מצטרפין להכשירו: **מאי דקא מסהיד סהדא כו'.** עדי השטר מעידין על מנה שבשטר כרבנן והדיינין מעידין בפנינו נתקיים: רב יהודה אמרה דרמי בר יחזקאל הוה [קידושין לב.]: איקלע

אתי. אמר רמב"ח כמה מעליא האי שמעתא א"ל מאי מעליותא מאי דמסהיד סהדא לא מסהיד דיינא ומאי דמסהיד דיינא לא מסהיד סהדא. אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר לא תציתו להו להני כללי דכייל יהודה אחי משמי' דשמואל

על כתב ידן הם מעידים לדברי חכמים [1]על מנה שבשטר הם מעידים פשיטא מהו דתימא לרבי ספוקי מספקא ליה אי על כתב ידם הם מעידים או על מנה שבשטר הם מעידים ונפקא מינה [2]היכא דמית חד מינייהו לבעי שנים מן השוק להעיד עליו דאם כן קנפיק נכי ריבעא דממונא אפומא דחד סהדא והכא לחומרא והכא לחומרא קמ"ל דרבי מיפשט פשיטא ליה בין לקולא בין לחומרא דאמר רב יהודה אמר רב [3]שנים החתומין על השטר ומת אחד מהן צריכין שנים מן השוק להעיד עליו בזו רבי לקולא ורבנן לחומרא ואי ליכא תרי אלא חד מאי אמר אביי [4]לכתוב חתימת ידיה אחספא ושדי ליה בבי דינא (ו) ומחזקי ליה בי דינא ו)(וחזו ליה) ולא צריך איהו לאסהודי אחתימת ידיה ואזיל איהו והאי ומסהדי אאידך ודוקא אחספא [5]אבל [6]אמגלתא לא דלמא משכח לה אינש דלא מעלי וכתב עילויה מאי דבעי ותנן [7]הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כדברי חכמים [8]פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא [9]הלכה כרבי מחבירו ואפילו מחבירו קא משמע לן: סימן נח נד חד: אמר ליה רב חננא בר חייא לרב יהודה ואמרי לה רב הונא בר יהודה לרב יהודה ואמרי לה רב חייא בר יהודה לרב יהודה ומי אמר שמואל הכי והא ההוא שטרא דנפיק מבי דינא דמר שמואל והוה כתיב ביה מדאתא רב ענן בר חייא ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב חנן בר רבה ומדאתא רב חנן בר רבה ואסהיד אחתימות ידיה ואדהד דעמיה ומנו רב ענן בר חייא אשרנוהי וקימנוהי כדחזו א"ל ההוא שטרא דיתמי הוה וחש שמואל [10]לב"ד טועין וסבר שמואל דלמא איכא דסבירא ליה הלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ובהא אפילו מחבריו סבר אעביד רווחא כי היכי דלא מפסדי יתמי אמר רב יהודה אמר שמואל עד ודיין מצטרפין אמר רמי בר חמא [11]כמה מעליא האי שמעתא [12]אמר רבא מאי מעליותא מאי דקא מסהיד סהדא לא קא מסהיד דיינא ומאי דקא מסהיד דיינא לא קא מסהיד סהדא אלא כי אתא רמי בר יחזקאל אמר [13]לא תציתונהו להני כללי דכייל יהודה אחי משמיה דשמואל איקלע

על כתב ידן הן מעידין. נראה לרבי אפילו אומרים בפירוש דמעידין על מנה שבשטר אפילו כאילו מעידין על כתב ידן וכן לרבנן אפי' אומרי' בהדיא דעל כתב ידן הן מעידין מדאמרי' בסמוך ואי ליכא תרי אלא חד היכי נעביד משמע דלא יועיל לרבנן אם יעידו בהדיא על כתב ידן: **ודוקא אחספא.** וה"ה אריש דמגלתא כדאמר בגט פשוט (ג"ב דף קס: ושם) דליכא למיחש למידי והא דתניא בפ"ק דקדושין (דף ט. ושם) כתב על הנייר או על החרס בתך מקודשת לי כו' וכן גבי שדה (שם כו.) כתב על הנייר או על החרס כו' הרי זה מכורה נראה דאתיא כר"א דאמר ז)עדי מסירה כרתי דלר"מ כיון דעדי חתימה כרתי לא מהני על דבר שיכול לזיף כדאמר בפרק ב' דגיטין (דף כא: ושם) אין כותבין לא על הנייר כו' וחכמים מכשירין ומפרש בגמרא [2]מאן חכמים ר"א ואע"ג דאמר התם לא הכשיר ר"א אלא בגיטין אבל בשאר שטרות לא ה"פ אלא בגיטין ולכוותייהו דהיינו שטרות שאין עומדין לראיה כגון אותו שאינו עשוי אלא לקנות בו אשה ושדה כעין גיטין שעשוין לפי שעה לגרש בו אע"פ שיכול השטר של קנין להועיל לראיה גם הגט יכול להועיל כדאמר בהכותב (לקמן דף פט:) ובפ"ק דב"מ (דף יח. ושם) וכ"ת נקרעיה בעינא לאינסוכי ביה אלא שעיקרן לא לכך נעשו ולא ממעט אלא שטרות שעיקרן לראיה ושעין לעמוד ימים רבים כדמייתי התם קרא ונתתם בכלי חרס וגו': **הוציא** עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין. פסק רב אלפס דווקא כשאומר לא היו דברים מעולם אבל נאמן הוא לומר פרעתי ולא מצי א"ל שטרך בידי מאי נעי אלא בשטר שיש בו עדים דגובה בו מנכסים משועבדים ואין נראה לרבינו יצחק כי מנין לו זה החילוק כי סבר דבכל שטר אינו רגיל לפרוע עד שיחזיר לו שטרו: **עד** ודיין מצטרפין. משמע דאפילו בשטר מקויים חיישינן שמא זייף לחתימת הדיינין וכן משמע בירושלמי דגיטין ובפרק בן סורר והא דתניא בתוספתא דשביעית פרוזבול המקושר ר' יהודה אומר עדים חותמין מבחוץ והדיינים מבפנים אמרו לו אין מעשה בית דין צריך קיום היינו דווקא בפרוזבול משום דנאמן אדם לומר פרוזבול היה לי ואבד ואפי' למ"ד אינו נאמן מודה הוא אלא בעי קיום:

אמר

מג א ב מי' פ"ז מהל' עדות הלכה ג סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן מח סעיף י יא:
מד ג ד מי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף יג:
מה ה טוש"ע שם ס' סט סעיף ב:
מו ו מי' פי"ל מהל' מלוה ולוה הלכה ג (ופס"ז הלכה ב) סמג עשין לד טור שם סימן לט טוש"ע שם סימן סט סעיף א:
מז ז מי' פ"ד מהלכות עדות הלכה ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן ל סעיף יב וסימן מו סעיף יד:

תוספות רי"ד (המשך)

הל' כרבי מחבירו ב) ובהא אפי' מחבריו קמ"ל: אר"י א"ר שנים החתומים על השטר ומת אחד מהן צריכים שנים מן השוק להעיד עליו ואל יצטרף הוא עם א' כי היכי דלא ליפוק נכי רבעא דממונא אפומא דחד סהדא פי' הוא שהעיד על חתימתו נאמן וא"צ לצירוף מן השוק אבל חבירו שמת צריכים שנים מן השוק להעיד על חתימתו עכשיו ואם יצטרף הוא עם אחד נמצא שיצאו שלשת חלקי המנה שבשטר ע"פ זה והתורה אמרה על פי שנים עדים יקום דבר חצי דבר ע"פ זה וחצי דבר ע"פ זה ופי' נכי חסר: ואי ליכא אלא חד מהו פי' שמכירה מאי לעבד אמר אביי כותב האיך פי' שנשאר בחיים חתימת ידו אחספא ושדי ליה בב"ד וחזי ליה ב"ד פי' ויטלוה הדיינים ויקיפוה אצל חתימות שבשטר ומחזקי ליה פי' ההיא דשטרא מהך דחספא ולא יצטרך איהו לאסהודי אחתימות ידיה ואזיל איהו והאי ומסהיד אאידך ודוקא אחספא אבל אמגילתא לא דלמא משכח ליה אינש דלא מעלי וכתב עלויה מה דבעי ותנן הוציא עליו כת"י שהוא חייב לו גובה מנכסים בנ"ח פי' ממשעבדי לא דל"ל קלא שאינו עשוי בעדים וכן נמי יכול לכתוב אריש מגילתא כדאמרי' בפ' ג' ג"פ האי מאן דמחזי חתימות ידיה בב"ד לא לחזי בסוף מגילתא אלא ברישא דלמא משכח ליה אחר וכתב אגב' דמסיק בי' פי' יכתוב מלמעלה אני החתום לריתי מפלוני מנה עיין בפ"ק דקדושין בהלכה ובשטר (דף כ"ו): אר"י א"ש עד ודיין מצטרפים פי' ראובן שהוציא על שמעון שטר חתום ואשתרא דדייני מלמטה שוחמו הדיינים שם שקיימו החתימה וטען שמעון איני מכיר לא חתימת העדים ולא חתימת הדיינים ושמא הוא זייף הכל ובא ע"א מעדי השטר והעיד על חתימתו ואחד מן הדיינים בא והעיד על חתימתו מצטרפים זה עם זה דכולהו לקיומא שטרא

גליון הש"ס

גמ' אבל אמגלתא לא. עיין ב"ב דף קס ע"ב תוס' ד"ה מקושר עדיו מאחוריו: שם בכמה מעליא. כעין זה שטועות דף מז ע"ב: שם לא תציתונהו. לקמן דף ס ע"א ודף עו ע"ב תולין דף מד ע"א:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' וחזי ליה כדי דינא וחזו ליה ומחזקי ליה כי דינא ולא צריך כל"ל:

מוסף רש"י

הוציא עליו. מלוה, כתב ידו. של לוה, שהוא חייב לו. ממון, ואין כאן עדות אחרת, גובה מנכסים בני חורין. דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים, דכיון דאיכא תרתי, שטר ועדים, מפקא ליה לקלא ולקולות הוא דאפקדו אנפשייהו אלא מקרו בדבר וישמו בני תרי למוכר לגבות מהם (רשב"ם ב"ב קעה:). הלכה כרבי מחבירו. במקום יחיד, מחבריו. במקום רבים (פסחים כד.).

תוספות רי"ד

כשתמצא לומר לדברי רבי על כת"י הן מעידין ולפיכך צריך שיצטרף עמהן אחד ולדברי חכמים על מנה שבשטר הן מעידין והרי הם שנים ופי' המורה שהם זקוקין לומר אנחנו ראינו המלוה וחתמנו ואינו נ"ל שבין שזוכרין אותה ומעידין עליה בין אין זוכרין אותה שבכר שכתו העדות אלא שמכירין חתימתן ומעידין עליה. פליגי רבי ורבנן רבי סבר אע"פ שזוכרים ההלואה ומעידים עליה אפ"ה על כת"י מעידין שאם לא יקיימו החתימה הוה לה מלוה ע"פ ולא טרפא ממשעבדי א"נ מצי אידך למיטען פרעתי הלכך זקוקים אנו לעדותן לומר מכירים אנו חתימתינו ולשויי שטרא מעליא למיטרף מן הלקוחות ושלא לטענן פרעתי ורבנן סברי לא מיבעי אם זוכרים המלוה ומעידים עליה אלא אע"פ שאין זוכרים אותה כי אם מכירין חתימתן על מנה שבשטר מעידין שמתחלה כשחתמנו העידו כל אחד על המנה גם עתה שבאים לקיים חתימתן כל עדותן אינה באה אלא על המנה ו) ואע"פ שעכשיו אינן זוכרין אותו שכיון שבאים לקיים החתימה שנעשית על המנה נמצא שכל עדותן על זו הוא: אר"י אמר שמואל הל' כחכמים פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מ"ד

ו) והיינו כדעת הרא"ש בהשגות פ"מ מהלכות עדות הלכה ד' ע"ש. ב) נראה דרבינו היה גורס כאן ובהא אפילו מחבריו וכ"ה הגירסא בחמת בספרים כו.